



Προσωπογραφία Ελισάβετ Μουτσαΐ-Μαρτινέγκου.

ΛΙΓΑ ΛΟΓΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΛΙΣΑΒΕΤ ΜΟΥΤΖΑΝ - ΜΑΡΤΙΝΕΓΚΟΥ

Η ζακυνθινή καταγωγής Ελισάβετ - Μαρτινέγκου ήταν η πρώτη γυναίκα συγγραφέας της νεοελληνικής λογοτεχνίας(ή από τις πρώτες, η διαρκής φιλολογική έρευνα αλλάζει διαρκώς τα δεδομένα). Γεννήθηκε στη Ζάκυνθο τον Οκτώβρη του 1801 και απεβίωσε τον Νοέμβρη του 1832. Υπήρξε μέλος μιας από τις πιο εύπορες και σημαντικές οικογένειες της ζακυνθινής κοινωνίας. Σε μικρή ηλικία περιορίστηκε στην διδασκαλία από την μητέρα και την γιαγιά της, ενώ αργότερα την ανέλαβαν διάφοροι κληρικοί κατώτερης τάξης τους οποίους δεν θεωρούσε καλούς, ένας λόγος για τον οποίο στην προσωπική της μελέτη διδάχτηκε από μόνη της την αρχαία ελληνική, την ιταλική και τη γαλλική γλώσσα. Αν και ήταν σχεδόν αυτοδίδακτη, αγάπησε τα βιβλία και την διανοήση. Η πένα της ήταν το μόνο όπλο που είχε, για να διαμαρτυρηθεί για τη σκλαβιά που βίωνε σαν γυναίκα μέσα στην τότε κοινωνία της Ζακύνθου και να εκφράσει τη δημιουργικότητά της.

Μέσα σε αυτό το ασφυκτικό κοινωνικό πλαίσιο μπορούμε να ερμηνεύσουμε την απελπισμένη προσπάθεια της Μαρτινέγκου να δραπετεύσει από την ιδιότυπη «οικογενειακή φυλακή της» και να πάει στο εξωτερικό (Βενετία). Ο αγώνας για την απελευθέρωση από την δική της σκλαβιά ήταν παράλληλος με τον αγώνα των Επτανήσων για την εκδίωξη των Άγγλων προστατών. Είναι φανερός ο ρόλος της διανοήσης, ο φωτισμός της σκέψης των ανθρώπων που απαιτείται, για την κατάκτηση της ελευθερίας και της αξιοπρέπειας του ανθρώπου. Στα Απομνημονεύματά της, ένα από τα ελάχιστα σωζόμενα έργα της, γράφει

για την **25^η Μαρτίου 1821**, μέρα που ο ιερέας δάσκαλός της την ενημερώνει ότι ξεκίνησε η Επανάσταση:

“Εγώ εις τα λόγια του άκουσα το αίμα μου να ζεσταίνει, επεθύμησα από καρδιάς να ήθελεν ημπορώ να ζωστώ άρματα, επεθύμησα από καρδιάς να ήθελε ημπορώ να τρέξω διά να δώσω βοήθειαν εις ανθρώπους, όπου δι' άλλο –καθώς εφαινετο– δεν επολεμούσαν, παρά διά θρησκείαν και διά πατρίδα, και διά εκείνην την ποθητήν ελευθερίαν, η οποία, καλώς μεταχειριζομένη, συνηθά να προξενεί την αθανασίαν, την δόξαν, την ευτυχίαν των λαών[...]αλλά δεν έλειψα όμως από το να παρακαλέσω τον Ουρανόν διά να ήθελε τους βοηθήσει να νικήσουν, και τοιούτης λογής να αξιωθώ και εγώ η ταλαίπωρος, να ιδώ εις την Ελλάδα επιστρεμμένην την ελευθερίαν και, μαζί με αυτήν, επιστρεμμένας εις τας καθέδρας τους τας σεμνάς Μούσας, από τας οποίας η τυραννία των Τούρκων τόσον και τόσον καιρόν τας εκρατούσε διωγμένας. [...]”*

Ήταν υπέρμαχος της γυναικείας χειραφέτησης και επιδίωκε την ελευθερία των γυναικών μέσα από τα έργα της. Είναι επίσης γνωστό ότι θεωρούσε τα συγγράμματά της παιδιά της.

Το 1831 υπογράφεται το προικοσύμφωνο και η Ελισάβετ παντρεύεται τον Νικόλαο Μαρτινέγκο. Έφερε στον κόσμο ένα παιδί, τον Ελισαβέτιο, ο οποίος πριν τον θάνατό του δημοσίευσε τα συγγράμματα της μητέρας του. Η Ελισάβετ απεβίωσε 16 μέρες μετά την γέννηση του γιού της, 9 Νοεμβρίου 1832 (31 ετών).

ἢ φωνὰν τὸν Πάριον ! ὄϊ ! ὄϊ ! ὄϊ ! ὄϊ !
Συνητή . ὄϊ .
Σέλιμος - ὄϊ ὄϊ ἄκουσον .
Σελ. Σαυροὶ ! σαυροὶς , σαυροὶς , σαυροὶς .
Με (ἄλλο ἢ ὄϊ σαυροὶ)
Σελ. Τὶ ἔπαθες ; τί σὲ ἔβλε ; τί σὲ ἔπαισε , ὄϊ !
ἔπεισέ σ' ἔπαισε !
Με (τὰ πάλαι τοῦ φιλοσοφίου σου)
Σελ. ἔβλεθ' αὖτις ; εἶς ἔμαθες ; - εἴπαρ' αὖτις ἢ ὄϊ ;
ἔμαρ' ἢ εἶς ἔμαρ' ἢ ὄϊ ;
Με ἄς εἶς ἢ ὄϊ ἔμαρ' ἢ ὄϊ ;
Σελ. Ἄφρονε ἀτακτοῦσιν ἢ ὄϊ ;
Με - καὶ - εἶς ἢ ὄϊ ἢ ὄϊ ἢ ὄϊ ;
Σελ. εἶς ἔμαρ' ἢ ὄϊ ἔμαρ' ἢ ὄϊ .
Με - καὶ ἔμαρ' ἢ ὄϊ ;
Σελ. Τὶ ἔμαρ' ἔμαρ' ἢ ὄϊ ;
Με - τὰ ὄϊ ;
Σελ. τὰ ὄϊ ! τὰ ὄϊ ! μετ' αὖτις ὄϊ ἢ ὄϊ ὄϊ ;
Με - καὶ ἔμαρ' ἢ ὄϊ .
Σελ. Μετ' αὖτις ὄϊ ἢ ὄϊ ὄϊ !

Χειρόγραφο απόσπασμα της κωμωδίας «Φιλάργυρος» της Ελ. Μαρτινέγκου

«εκοίταξα τα μακριά φορέματα της γυναικείας σκλαβιάς....».

Μάρτιος, ο μήνας που γιορτάζει η γυναίκα αλλά και η επέτειος της Επανάστασης του 1821 που γέννησε το σύγχρονο ελληνικό κράτος. Ποια θέση είχε η Ελληνίδα την εποχή της Επανάστασης; Υπάρχουν πολλές και διαφορετικές μορφές συνεισφοράς της. Τη συνοψίζει ο Δ. Σολωμός: *« Σκέψου την ισοζυγία των δυνάμεων, μεταξύ ανδρών και γυναικών. Εκείνοι ας αισθάνονται όλα, και ας νικάνε όλα, με την **ουσίαν έξυπνη**· τούτες **ας νικάνε και αυτές, αλλ' ωσάν γυναίκες**»* (*Στοχασμοί του ποιητή για τη συγγραφή των Ελεύθερων Πολιορκημένων*).

Μια ιδιαίτερη περίπτωση είναι η Ελισάβετ Μουτζάν Μαρτινέγκου. Μία ευγενής, Ελληνίδα που ζούσε στη Ζάκυνθο και γράφει σχετικά στα Απομνημονεύματά της: **«Επεθύμησα ήθελα ζωστώ τα άρματα, επεθύμησα από καρδίας να ήθελε ημπορώ να τρέξω δια να δώσω βοήθεια εις ανθρώπους, όπου δι άλλο -καθώς εφαινετο - δεν ηπολεμούσαν παρά δια θρησκείαν και δια πατρίδαν [...]Επεθύμησα, είπα, από καρδίας αλλά εκοίταξα εις τους τοίχους του σπιτιού, όπου με εκρατούσαν κλεισμένην, εκοίταξα τα μακριά φορέματα της γυναικείας σκλαβιάς....».**

Τα παιδιά στο Γ2 θέλησαν να συνομιλήσουν μαζί της. Της έστειλαν λοιπόν, μία επιστολή. Καθένα τη δική του. Διαβάστε μερικές παρακάτω.

Ζάκυνθος, 1826

Αγαπητή Ελισάβετ,

Μετά από μία συζήτηση στην οποία σε άκουσα να εκθέτεις τις απόψεις σου σχετικά με την θέση της γυναίκας, αποφάσισα να σου γράψω μία επιστολή.

Ένωσα σαν να άκουγα από μία άλλη γυναίκα όσα και εγώ αισθάνομαι. Πόσο δυσχερής είναι η θέση μας, Ελισάβετ. Πόσο δυστυχισμένες έχουμε γίνει από τα στερεότυπα του ανδρικού πληθυσμού. Είμαστε αναγκασμένες να μένουμε περιορισμένες στο σπίτι, να κρατάμε έναν παθητικό ρόλο στην κυριαρχία των ανδρών, να μην έχουμε δικαιώματα παρά μόνο υποχρεώσεις. Πόση λύπη και απογοήτευση αισθανόμαστε όλες εμείς, που είμαστε μητέρες, κόρες, αδελφές των «ανώτερων» ανδρών. Είναι απάισιο να μην μπορούμε να ορίσουμε τον εαυτό μας, ούτε για τα πιο απλά πράγματα, για το γάμο και τη ζωή μας.

Όμως, Ελισάβετ, θέλω να πιστεύω πως αφού ένας ολόκληρος λαός ξεσηκώθηκε, έστω και μετά από τόσα χρόνια κατά του καταπιεστή, έτσι και το δύστυχο φύλο μας κάποια στιγμή θα εναντιωθεί στην ανδρική καταπίεση. Θα έρθει η ώρα που θα ζήσουμε και εμείς ελεύθερες, με αξιοπρέπεια και σεβασμό. Το πιστεύω βαθιά.

Έχεις την εκτίμησή μου.

Νάντια Κωνσταντοπούλου

Αγαπητή Ελισάβετ,

Πήρα το θάρρος να σου γράψω αυτήν την επιστολή, διότι αυτά που είχες πει στην σε εκείνη την συνάντησή μας με άγγιξαν βαθύτατα. Τις ίδιες σκέψεις έχω κάνει, τα ίδια συναισθήματα έχω βιώσει κι εγώ. Μόνο που δεν έχω το ίδιο θάρρος με εσένα, να το παλέψω...

Θα ήταν πολύ όμορφο να πολεμήσουμε για την ελευθερία της πατρίδας μας, αλλά δεν φοβάμαι για αυτό. Είμαι σίγουρη ότι τα παλικάρια μας θα τα καταφέρουν περίφημα και χωρίς εμάς.

Αλλά εκείνο που μου διαλύει τελείως την ψυχολογία είναι πως αναγκάζομαστε να είμαστε κλεισμένες στους τέσσερις τοίχους. Ούτε περίπατοι, ούτε διασκέδαση, ούτε τίποτα! Βλέπεις ούτε κι εγώ θέλω να παντρευτώ εκείνον που θέλουν οι γονείς μου. Τι μένει για μια γυναίκα της τάξης μας να κάνει στην Ζάκυνθο...;

Μόνη διέξοδος να διαβάζουμε και να γράφουμε. Γράφω κι εγώ ξέρεις... Όχι κάτι σπουδαίο. Δεν έχω το ίδιο χάρισμα με εσένα. Απλώς τις σκέψεις μου και όσα νιώθω. Όμως, έχω μία κρυφή ελπίδα ότι έστω μια γυναίκα κάποτε θα τα διαβάσει. Να καταλάβει έστω τη θέση μας, να πάρει λίγο παραπάνω δύναμη και να σπάσει τα δεσμά της!

Με ειλικρινή φιλία,

Μαριάντζελα Τζιβελέκη

Αγαπητή ανιψιά μου Ελισάβετ,

Το ξέρω πως η σχέση μας με τους γονείς σου έχει αλλάξει από τότε που ο πατέρας μου παρέδωσε την οικογενειακή επιχείρηση, όμως εγώ ακόμα σας θεωρώ δικούς μου ανθρώπους. Πριν από κάποιες ημέρας η μητέρα σου επισκέφθηκε τη Μάρθα στο υφαντουργείο και της εμπιστεύθηκε την κατάσταση που επικρατεί στο σπίτι.

Θα προσπαθήσω να σου το πω όσο πιο απλά μπορώ, θέλω να σε βοηθήσω. Ίσως δεν ξέρω ακριβώς

πως νιώθεις, διότι ως άνδρας έχω περισσότερη ελευθερία, αλλά είμαι και πατέρας και δεν μπορώ να καταλάβω την συμπεριφορά κάποιων ανθρώπων. Έτσι σου προτείνω να συνεργαστούμε και να εκδώσω τα κείμενα σου στον εκδοτικό μας οίκο. Πιστεύω ειλικρινά πως αξίζει να προσπαθήσουμε.

Ελπίζω να σκεφτείς καλά την πρότασή μου προτού αποφασίσεις, επίσης αν επιθυμείς να μου γράψεις την απάντησή σου, νομίζω θα ήταν προτιμότερο να συναντηθούμε αυτοπροσώπως για τις λεπτομέρειες.

Με εκτίμηση ο θεός σου,

Ιωάννης Μαρτινέγκος

(η γραμματέας του: Νικολέτα Κορολόγου)

28/3/2021

« Αυτοβιογραφία »
Ε. Μουτζάν - Μαρτινέχμου

Αγαπητή μου Ελιζάβετ,
Σου γράφω αυτή την επιστολή, ώστε να σου ευφράσω τις βλέψεις και τα συναισθήματα μου, ύστερα από τη συζήτηση που είχαμε τις προάλλες. Σε άκουσα να εκθέτεις τις απόψεις σου σχετικά με το ρόλο σου ως γυναίκα, τις επιθυμίες και τις ανυψώσεις σου.

Ο αποφασιστικός σου χαρακτήρας δεν πρέπει καθόλου να αλλοιωθεί. Συνέχισε να ονειρεύεσαι και να διεκδικείς αυτά που θέλεις να έχεις. Το ότι είσαι γυναίκα δε σου απαγορεύει να ζήσεις μια ζωή με ελεύθερες επιλογές. Έχε πίστη και ελπίδα σε ένα καλύτερο μέλλον, ανεξάρτητα από το αν στο επηρεάζει ο πατέρας σου ή ο αδελφός σου.

Θέλω να ξέρεις πως σε αυτήν την προσωπική σου επανάσταση θα είμαι δίπλα σου, στήριγμα και βοηθός σου. Δε συμφωνώ καθόλου με τα στερεότυπα της εποχής μας, κι ας μην ανήκω στο γυναικείο φύλο. Αναγνωρίζω την αδικία προς το πρόσωπο το δικό σου και όλων των γυναικών, γι' αυτό και θλίβομαι βαθύτατα. Όμως, να θυμάσαι πως όταν επιμένεις και προσπαθείς, τα καταφέρνεις.

Με αγάπη και σεβασμό,
ο φίλος σου Δημήτρης.